

AJÁNLÁSOK

A BIZOTTSÁG (EU) 2023/681 AJÁNLÁSA

(2022. december 8.)

az előzetes letartóztatásban lévő gyanúsítottak és vádlottak eljárási jogairól és a fogva tartás anyagi feltételeiről

AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG,

tekintettel az Európai Unió működéséről szóló szerződésre és különösen annak 292. cikkére,

mivel:

- (1) Az Európai Unióról szóló szerződés 2. cikkével összhangban az Európai Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – tiszteletben tartásának értékein alapul. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának (a továbbiakban: a Charta) 1., 4. és 6. cikke kimondja, hogy az emberi méltóság sérthetetlen, tiszteletben kell tartani és védelmezni kell, senkit sem lehet kínzásnak, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, és mindenkinek joga van a szabadsághoz és a biztonsághoz. A Charta 7. és 24. cikke rögzíti a családi élethez való jogot és a gyermekek jogait. A Charta 21. cikke rendelkezik a megkülönböztetés tilalmáról. A Charta 47. és 48. cikke elismeri a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogot, valamint az ártatlanság vélelmét és a védelemhez való jogot. A Charta 52. cikke előírja, hogy a Chartában elismert alapvető jogok gyakorlása csak a törvény által, e jogok és szabadságok lényeges tartalmának, valamint a szükségesség és az arányosság elvének tiszteletben tartásával korlátozható.
- (2) A tagállamokat jogilag már kötelezik az Európa Tanács meglévő emberi jogi eszközei, valamint a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmáról szóló eszközei, különösen az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény (EJEE), az ahhoz csatolt jegyzőkönyvek, az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata, valamint a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló 1987. évi európai egyezmény. Valamennyi tagállam részes fele továbbá az Egyesült Nemzetek kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni egyezményének (UNCAT).
- (3) Figyelembe kell venni továbbá több olyan, jogilag nem kötelező erejű eszközt, amelyek konkrétan a szabadságuktól megfosztott személyek jogaival foglalkoznak, különösen a következőket: az Egyesült Nemzetek szintjén az ENSZ fogvatartottakkal való bánásmódra vonatkozó minimumszabályai (Nelson Mandela-szabályok); az ENSZ szabadságelvonnással nem járó intézkedésekre vonatkozó minimumszabályai (tokiói szabályok); valamint az Európa Tanács szintjén az európai börtönszabályokról szóló Rec(2006)2-Rev ajánlás; az előzetes letartóztatás alkalmazásáról, annak feltételeiről és a visszaélés elleni biztosítékokról szóló Rec(2006)13 ajánlás; a közösségi szankciókra és intézkedésekre vonatkozó európai szabályokról szóló CM/Rec(2017)3 ajánlás; az elektronikus felügyeletről szóló CM/Rec(2014)4 ajánlás; az Európa Tanács próbára bocsátási szabályairól szóló CM/Rec(2010)1 ajánlás; valamint a börtönök túlszűfolttségéről szóló fehér könyv.
- (4) Emellett léteznek más olyan eszközök is, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyek meghatározott csoportjaira vonatkoznak, különösen: az Egyesült Nemzetek szintjén a szabadságuktól megfosztott fiatalok védelmére vonatkozó ENSZ-szabályok, valamint a női fogvatartottakkal való bánásmódra és a női elkövetőkkel szembeni, szabadságelvonnással nem járó intézkedésekre vonatkozó ENSZ-szabályok (a bangkoki szabályok); a gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezmény (UNCRC); valamint az Európa Tanács szintjén a szankciók vagy intézkedések hatálya alá tartozó fiatalok elkövetőkre vonatkozó európai szabályokról szóló CM/Rec(2008)11 ajánlás; továbbá a bebörtönzött szülők gyermekeiről szóló CM/Rec(2018)5 ajánlás; a külföldi fogvatartottakról szóló CM/Rec(2012)12 ajánlás; valamint nemzetközi nem kormányzati szinten a Nemzetközi Jogászbizottság és az Emberi Jogok Nemzetközi Szolgálatát által kidolgozott, a szexuális irányultságra és a nem identitásra vonatkozó nemzetközi emberi jogi jogszabályok alkalmazására vonatkozó elvek (Jogyakarta-elvek).

- (5) Az Európai Unió Bírósága az Aranyosi/Căldăraru ítéletben és az annak nyomán született ítéletekben ⁽¹⁾ elismerte a fogvatartási körülmények fontosságát a kölcsönös elismeréssel és az európai elfogatóparancsról szóló 2002/584/IB tanácsi kerethatározat ⁽²⁾ működésével összefüggésben. Az Emberi Jogok Európai Bírósága egyik ítéletében azzal is foglalkozott, hogy a rossz fogvatartási körülmények milyen hatással vannak az európai elfogatóparancs működésére ⁽³⁾.
- (6) „A kölcsönös elismerés előmozdítása a kölcsönös bizalom erősítése révén” című, 2018. decemberi tanácsi következtetésekben a Tanács arra ösztönözte a tagállamokat, hogy alkalmazzanak alternatív intézkedéseket a fogva tartás helyett annak érdekében, hogy kevesebben legyenek a fogdákbán és a büntetés-végrehajtási intézetekben, ezáltal előmozdítva a társadalmi rehabilitáció céljának megvalósítását és egyúttal megoldva egyrészt azt a problémát, hogy a kölcsönös bizalom útjában sok esetben a rossz fogvatartási körülmények állnak, másrészt a túlszűfolt börtönök problémáját ⁽⁴⁾.
- (7) Az őrizet helyetti alternatív intézkedésekről szóló, 2019. decemberi tanácsi következtetésekben a tagállamok kötelezettséget vállaltak arra, hogy az őrizet területén nemzeti szinten több intézkedést is hoznak, például az őrizetet helyettesítő alternatív intézkedéseket fogadnak el ⁽⁵⁾.
- (8) A börtönökben történő radikalizálódás megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemről, valamint a terror- és erőszakos szélsőséges cselekmények elkövetőinek szabadulása után előálló helyzet kezeléséről szóló, 2019. júniusi tanácsi következtetésekben a tagállamok kötelezettséget vállaltak arra, hogy sürgősen hatékony intézkedéseket hoznak ezen a területen ⁽⁶⁾.
- (9) Az Európai Parlament évek óta sürgeti a Bizottságot, hogy foglalkozzon a büntetés-végrehajtási intézetekben uralkodó anyagi feltételekkel, és biztosítsa, hogy az előzetes letartóztatás továbbra is kivételes intézkedés maradjon, amelyet az ártatlanság vélelmével összhangban kell alkalmazni. Ezt a kérést megismételte az európai elfogatóparancsról szóló európai parlamenti jelentés ⁽⁷⁾ is.
- (10) Az Alapjogi Ügynökség a Bizottság kérésére és annak finanszírozásával adatbázist fejlesztett ki a fogvatartási körülményekről, amely 2019 decemberében kezdte meg működését, és amely nyilvánosan hozzáférhető ⁽⁸⁾. Az Ügynökség büntetőjogi őrizettel kapcsolatos adatbázisában valamennyi tagállamra vonatkozóan tartalmaz információkat a fogvatartási körülményekre vonatkozóan. A nemzeti, uniós és nemzetközi normákra, ítélezési gyakorlatra és nyomkövetési jelentésekre támaszkodva tájékoztatást nyújt a fogvatartási körülmények egyes alapvető szempontjairól, többek között a zárkákban az egy főre jutó léteiről, a szanitációs körülményekről, az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférésről és az erőszakkal szembeni védelemről.
- (11) Az európai elfogatóparancsról rendelkezésre álló statisztikák azt mutatják, hogy 2016 óta a tagállamok közel 300 esetben tagadták meg vagy késleltették a végrehajtást az alapvető jogok megsértésének valós kockázatával kapcsolatos okokból, többek között a fogva tartás nem megfelelő anyagi feltételei miatt ⁽⁹⁾.
- (12) A nemzeti igazságügyi hatóságok konkrétabb iránymutatást kértek az ilyen ügyek kezelésére vonatkozóan. A gyakorló szakemberek problémaként jelezték, hogy az Unión belül a fogva tartásra vonatkozóan alkalmazott normák nincsenek összehangolva, fragmentáltak és nem egyértelműek, ami megnehezíti a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködést ⁽¹⁰⁾.

⁽¹⁾ A Bíróság 2016. április 5-i ítélete, Aranyosi és Căldăraru, C-404/15 és C 659/15 PPU, ECLI:EU:C:2016:198. A Bíróság 2018. július 25-i ítélete, Generalstaatsanwaltschaft, C-220/18. PPU, ECLI:EU:C:2018:589, és 2019. október 15-i ítélete, Dimitru-Tudor Dorobantu, C-128/18, ECLI:EU:C:2019:857.

⁽²⁾ A Tanács 2002/584/IB kerethatározata (2002. június 13.) az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásokról (HL L 190., 2002.7.18., 1. o.).

⁽³⁾ 2021. március 25-i ítélet, Bivolaru és Moldovan kontra Franciaország, 40324/16 és 12623/17.

⁽⁴⁾ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14540-2018-INIT/hu/pdf>

⁽⁵⁾ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14075-2019-INIT/en/pdf>

⁽⁶⁾ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9727-2019-INIT/hu/pdf>

⁽⁷⁾ (2019/2207(INI)), elfogadás időpontja: 2021. január 20.

⁽⁸⁾ Látogasson el a <https://fra.europa.eu/en/databases/criminal-detention> weboldalra.

⁽⁹⁾ Vizsgált időszak: 2016–2019. További információért lásd: https://ec.europa.eu/info/publications/replies-questionnaire-quantitative-information-practical-operation-european-arrest-warrant_en

⁽¹⁰⁾ A kölcsönös értékelések 9. fordulója és az európai elfogatóparancsról szóló, az Európai Unió Tanácsának német elnöksége által 2020 szeptemberében szervezett magas szintű konferencia következtetései.

- (13) A Bizottságnak a fogvatartási létesítményeikben fogva tartott személyekről statisztikát benyújtó tagállamok fele jelezte, hogy fogvatartási létesítményeik túlszűfoltak, mivel a kihasználtsági arány meghaladja a 100 %-ot. Az előzetes letartóztatás túlzott vagy szükségtelen alkalmazása és időtartama szintén hozzájárul a fogvatartási létesítmények túlszűfolttségéhez, ami súlyosan aláássa a fogvatartási körülmények javítását.
- (14) Jelentős eltérések vannak a tagállamok között az előzetes letartóztatás fontos vonatkozásait illetően, mint például az előzetes letartóztatás csupán végső eszközként való alkalmazása és az előzetes letartóztatást elrendelő határozatok felülvizsgálata ⁽¹¹⁾. Az előzetes letartóztatás maximális időtartama is tagállamonként eltérő: van, ahol egy évnél rövidebb, van, ahol 5 évnél hosszabb ⁽¹²⁾. 2020-ban az előzetes letartóztatás átlagos időtartama a különböző tagállamokban 2 hónap és 13 hónap között mozgott ⁽¹³⁾. Az előzetes letartóztatásban lévők száma a büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartott személyek összességéhez viszonyítva is jelentős eltéréseket mutat az egyes tagállamokban: van, ahol nem éri el a 10 %-ot, míg máshol több, mint 40 % ⁽¹⁴⁾. Ezek a hatalmas eltérések indokolatlannak tűnnek a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló közös uniós térségben.
- (15) Az Európa Tanács Kínzás, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetések Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottságának közelmúltbeli jelentései felhívják a figyelmet arra, hogy egyes tagállamokban továbbra is fennállnak bizonyos súlyos problémák, mint például a rossz bánásmód, a fogvatartási létesítmények alkalmatlansága, valamint a tartalmas tevékenységek és a megfelelő egészségügyi ellátás hiánya.
- (16) Emellett az Emberi Jogok Európai Bírósága egyes tagállamok esetében továbbra is az EJEE 3. és 5. cikkének a fogva tartással összefüggésben történő megsértését állapítja meg.
- (17) Tekintettel a nemzetközi szervezetek által a bűnügyi fogva tartás területén kidolgozott ajánlások nagy számára, előfordulhat, hogy ezek nem mindig érhetőek el könnyen a tagállamok egyes bírái és ügyészei számára, akiknek értékelniük kell a fogva tartás körülményeit, mielőtt határozatot hoznának akár európai elfogatóparancs keretében, akár nemzeti szinten.
- (18) A tagállamok közötti kölcsönös bizalom erősítése, valamint a bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerésének megkönnyítése érdekében az Unióban és különösen a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségen belül valamennyi tagállam fogva tartási rendszerére egyaránt alkalmazandó uniós minimumszabályokra van szükség.

⁽¹¹⁾ Lásd: Jogérvényesülési és Fogyasztópolitikai Főigazgatóság: *Rights of suspects and accused persons who are in pre-trial detention (exploratory study): final report*, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2022, <https://data.europa.eu/doi/10.2838/293366>; Jogérvényesülési és Fogyasztópolitikai Főigazgatóság: *Rights of suspects and accused persons who are in pre-trial detention (exploratory study). Annex 2, Country fiches*, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2022, <https://data.europa.eu/doi/10.2838/184080>;

⁽¹²⁾ Ausztriában, Németországban, Dániában, Észtországban, Lettországban, Svédországban és Szlovákiában kevesebb mint 1 év; Bulgáriában, Görögországban, Litvániában, Máltán, Lengyelországban és Portugáliában 1 és 2 év között; a Csehországban, Franciaországban, Spanyolországban, Horvátországban és Magyarországon 2 és 5 év között; Olaszországban és Romániában pedig több mint 5 év. Nincs időkorlát Belgiumban, Cipruson, Finnországban, Írországban, Luxemburgban, Hollandiában.

⁽¹³⁾ 2020-ban Máltán alig kevesebb, mint 2 és fél hónap volt, míg Szlovéniában közel 13 hónap. Tagállamonkénti átlag: Ausztria – 2,9 hónap; Bulgária – 6,5 hónap; Csehország – 5,1 hónap; Észtország – 4,7 hónap; Finnország – 3,7 hónap; Görögország – 11,5 hónap; Magyarország – 12,3 hónap; Írország – 2,5 hónap; Olaszország – 6,5 hónap; Litvánia – 2,8 hónap; Luxemburg – 5,2 hónap; Málta – 2,4 hónap; Hollandia – 3,7 hónap; Portugália – 11 hónap; Románia – 5,3 hónap; Szlovákia – 3,9 hónap; Szlovénia – 12,9 hónap; Spanyolország – 5,9 hónap; Belgiumra, Dániára, Franciaországra, Lettországra, Lengyelországra, Németországra, Horvátországra, Ciprusra és Svédországra vonatkozóan nem álltak rendelkezésre adatok a 2020. évet illetően.

⁽¹⁴⁾ 2019-ben Bulgáriában, a Csehország és Romániában kevesebb mint 10 %, Luxemburgban pedig több mint 45 %.

- (19) A tagállamok egymás büntető igazságszolgáltatási rendszereibe vetett bizalmának megerősítése és ezáltal a büntetőügyekben hozott határozatok kölcsönös elismerésének javítása érdekében már elfogadásra került a büntetőeljárások során biztosított eljárési jogokra vonatkozó hat intézkedés, nevezetesen a 2010/64/EU⁽¹⁵⁾, a 2012/13/EU⁽¹⁶⁾, a 2013/48/EU⁽¹⁷⁾, az (EU) 2016/343⁽¹⁸⁾, az (EU) 2016/800⁽¹⁹⁾ és az (EU) 2016/1919⁽²⁰⁾ európai parlamenti és tanácsi irányelv, valamint a büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárési biztosítékokról szóló, 2013. november 27-i bizottsági ajánlás⁽²¹⁾. Ezen intézkedések célja annak biztosítása, hogy a büntetőeljárások során tiszteletben tartsák a gyanúsítottak és a vádlottak eljárési jogait, előzetes letartóztatás elrendelése esetén is. E célból ezek az irányelvek külön eljárési biztosítékokat tartalmaznak a szabadságuktól megfosztott gyanúsítottak és vádlottak számára. Az (EU) 2016/800 irányelv különös rendelkezéseket tartalmaz a gyermekek előzetes letartóztatásának feltételeire vonatkozóan; ezek célja az ilyen kényszerintézkedés hatálya alá tartozó gyermekek jóllétének biztosítása. Ki kell egészíteni az ezen irányelvekben és a 2013. évi ajánlásban az eljárési jogokra vonatkozóan megállapított normákat, valamint az (EU) 2016/800 irányelv esetében az előzetes letartóztatásban lévő gyermekek fogva tartásának anyagi feltételeire vonatkozó előírásokat.
- (20) A Bizottság célja, hogy megszilárdítsa az Európa Tanács, valamint a Bíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélezési gyakorlata keretében megállapított minimális normákat, és azokra építsen. E célból áttekintést kell nyújtani az előzetes letartóztatásban lévő gyanúsítottak és vádlottak eljárési jogaira és a fogva tartás anyagi feltételeire vonatkozó kiválasztott minimális normákról a tagállamok közötti büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés kulcsfontosságú prioritási területein.
- (21) Az előzetes letartóztatásban lévő gyanúsítottak és vádlottak eljárési jogai tekintetében az ezen ajánlásban foglalt iránymutatásnak az alábbi területeken követendő alapvető normákra kell kiterjednie: az előzetes letartóztatás végső eszközként való alkalmazása és a fogva tartás alternatívái, az előzetes letartóztatás indokai, az igazságügyi hatóságok általi határozathozatalra vonatkozó követelmények, az előzetes letartóztatás időszakos felülvizsgálata, a gyanúsított vagy vádlott előzetes letartóztatásra vonatkozó határozathozatal céljából történő meghallgatása, a hatékony jogorvoslat és a fellebbezéshez való jog, az előzetes letartóztatás időtartama és az előzetes letartóztatásban töltött idő elismerése a jogerős büntetés időtartamából való levonás céljából.
- (22) A fogva tartás anyagi feltételei tekintetében iránymutatást kell adni az elhelyezésre, a fogvatartottak elosztására, a higiénia és a szanitációra, a táplálkozásra, a zárkán kívüli testgyakorlási és egyéb tevékenységeknek a fogvatartási rezsimbe való beillesztésére, a munkára és az oktatásra, az egészségügyi ellátásra, az erőszak és a rossz bánásmód megelőzésére, a külvilággal való kapcsolattartásra, a jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférésre, a kérelmezési és panasztételi eljárásokra, valamint az ellenőrzésekre és a nyomon követésre vonatkozó alapvető normákat illetően. Emellett iránymutatást kell adni azon személyek jogainak védelméről, akik esetében a szabadságelvonás különösen kiszolgáltatott helyzetet jelent, mint például a nők, a gyermekek, a fogyatékkal élő vagy súlyos egészségi állapotú személyek, az LGBTIQ-személyek és a külföldi állampolgárok, valamint a büntetés-végrehajtási intézetekben történő radikalizálódás megelőzéséről.

⁽¹⁵⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/64/EU irányelve (2010. október 20.) a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról (HL L 280., 2010.10.26., 1. o.).

⁽¹⁶⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2012/13/EU irányelve (2012. május 22.) a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról (HL L 142., 2012.6.1., 1. o.).

⁽¹⁷⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2013/48/EU irányelve (2013. október 22.) a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról (HL L 294., 2013.11.6., 1. o.).

⁽¹⁸⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/343 irányelve (2016. március 9.) a büntetőeljárás során az ártatlanság védelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről (HL L 65., 2016.3.11., 1. o.).

⁽¹⁹⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/800 irányelve (2016. május 11.) a büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárési biztosítékokról (HL L 132., 2016.5.21., 1. o.).

⁽²⁰⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1919 irányelve (2016. október 26.) a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről (HL L 297., 2016.11.4., 1. o.).

⁽²¹⁾ HL C 378., 2013.12.24., 8. o.

- (23) Az előzetes letartóztatást mindig végső eszközként kell alkalmazni, eseti értékelés alapján. Gondoskodni kell arról, hogy a fogva tartást helyettesítő, kevésbé korlátozó intézkedések (alternatív intézkedések) lehető legszélesebb köre álljon rendelkezésre, és amikor csak lehetséges, ezeket alkalmazzák. A tagállamoknak azt is biztosítaniuk kell, hogy az előzetes letartóztatásra vonatkozó határozatok ne legyenek diszkriminatívak, és azokat bizonyos jellemzők, például a külföldi állampolgárság alapján ne szabják ki automatikusan a gyanúsítottakra és a vádlottakra.
- (24) A fogva tartás megfelelő anyagi feltételei alapvető fontosságúak a szabadságuktól megfosztott személyek jogainak és méltóságának védelméhez, valamint a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés (rossz bánásmód) tilalma megsértésének megelőzéséhez.
- (25) A megfelelő fogva tartási normák biztosítása érdekében a tagállamoknak minden fogvatartott számára minimális mennyiségű személyes életteret kell biztosítaniuk, összhangban az Európa Tanács kínzás megelőzésével foglalkozó bizottságának ajánlásaival és az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatával.
- (26) A szabadságuktól megfosztott személyek különösen ki vannak téve az erőszaknak és a rossz bánásmódnak, valamint a társadalmi elszigeteltségnek. Biztonságuk garantálása és a társadalomba történő visszailleszkedésük támogatása érdekében a fogvatartottak elhelyezése és elkülönítése során figyelembe kell venni a fogvatartási rezsimek közötti különbségeket, valamint a különösen kiszolgáltatott helyzetben lévő fogvatartottak bántalmazással szembeni védelmének szükségességét.
- (27) A fogvatartási rezsimek nem korlátozhatják indokolatlanul a fogvatartottak szabad mozgását a fogvatartási létesítményen belül, valamint a szabadtéri területekhez való hozzáférésüket, továbbá a testmozgásra, a tartalmas tevékenységekre és a társadalmi interakcióra való lehetőségüket, lehetővé téve ezzel számukra a fizikai és mentális egészségük megőrzését, valamint elősegítve a társadalomba történő visszailleszkedésüket.
- (28) A fogva tartás során elkövetett bűncselekmények áldozatai gyakran csak korlátozottan tudják érvényesíteni az igazságszolgáltatáshoz való jogukat, annak ellenére, hogy az államok kötelesek hatékony jogorvoslati lehetőséget biztosítani jogaik megsértése esetén. Az áldozatok jogairól szóló uniós stratégia (2020–2025) célkitűzéseivel összhangban ajánlott, hogy a tagállamok hatékony jogorvoslatot, valamint védelmi és támogatási intézkedéseket biztosítsanak a fogvatartottak jogainak megsértése esetén. A jogi segítségnyújtásnak, valamint a kérelmek és panaszok benyújtására szolgáló mechanizmusoknak könnyen igénybe vehetőnek, bizalmasnak és hatékonyak kell lenniük.
- (29) A tagállamoknak figyelembe kell venniük a fogvatartottak egyes csoportjainak – köztük a nőknek, a gyermekeknek, az időseknek, a fogyatékossgal élő vagy súlyos egészségi állapotú személyeknek, az LMBTIQ-személyeknek, a faji vagy etnikai kisebbséghez tartozó személyeknek és a külföldi állampolgároknak – a sajátos szükségleteit a fogva tartásukkal kapcsolatos valamennyi döntés során. A gyermekek fogva tartása esetén mindig a gyermek mindenek felett álló érdekét kell elsősorban figyelembe venni.
- (30) A terrorista elkövetők és az erőszakos szélsőséges elkövetők tekintetében a tagállamoknak hatékony intézkedéseket kell hozniuk a büntetés-végrehajtási intézetekben történő radikalizálódás megelőzése, valamint rehabilitációs és reintegrációs stratégiák végrehajtása érdekében, tekintettel a terrorista elkövetők és az erőszakos szélsőséges elkövetők vagy a büntetés-végrehajtási intézetben töltött idő alatt radikalizálódott elkövetők jelentette kockázatra, valamint arra, hogy ezen elkövetők egy részét rövid időn belül szabadon bocsátják.
- (31) Ez az ajánlás csak a kiválasztott normák áttekintését tartalmazza, és azt az Európa Tanács normáiban foglalt részletesebb iránymutatásoknak, valamint a Bíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélkezési gyakorlatának fényében – és azok sérelme nélkül – kell szemlélni. Nincs kihatással a meglévő uniós jogszabályokra és azok jövőbeli változásaira. Nincs kihatással továbbá az Európai Unió Bírósága által az uniós joggal kapcsolatos kérdésekben adott hivatalos értelmezésre.
- (32) Ennek az ajánlásnak elő kell segítenie továbbá a 2002/584/IB kerethatározat szerinti európai elfogatóparancsok végrehajtását, valamint a kölcsönös elismerés elvének büntetőügyekben hozott, szabadságvesztés büntetéseket kiszabó vagy szabadságelvonással járó intézkedéseket alkalmazó ítéleteknek az Európai Unióban való végrehajtása céljából történő alkalmazásáról szóló 2008/909/IB tanácsi kerethatározat ⁽²²⁾ szerinti ítélet-elismerést és a büntetés-végrehajtást.

⁽²²⁾ A Tanács 2008/909/IB kerethatározata (2008. november 27.) a kölcsönös elismerés elvének büntetőügyekben hozott, szabadságvesztés büntetéseket kiszabó vagy szabadságelvonással járó intézkedéseket alkalmazó ítéleteknek az Európai Unióban való végrehajtása céljából történő alkalmazásáról (HL L 327., 2008.12.5., 27. o.).

- (33) Ez az ajánlás tiszteletben tartja és előmozdítja az Európai Unió Alapjogi Chartájában elismert alapvető jogokat. Ezen ajánlás célja különösen az emberi méltóság tiszteletben tartásának, a szabadsághoz való jognak, a családi élethez való jognak, a gyermekek jogainak, a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jognak, valamint az ártatlanság védelmének és a védelemhez való jognak az előmozdítása.
- (34) Ebben az ajánlásban a fogyatékossgal élő személyek igazságszolgáltatáshoz való jogának érvényesítését biztosító megfelelő intézkedésekre való hivatkozásokat a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény szerinti jogok és kötelezettségek fényében kell értelmezni, amelynek az Európai Unió és valamennyi tagállama részes fele. Emellett biztosítani kell, hogy amennyiben a fogyatékossgal élő személyeket büntetőeljárás során megfosztják szabadságuktól, másokkal azonos alapon jogosultak legyenek a nemzetközi emberi jogi jogszabályok szerinti garanciákra, és a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény célkitűzéseivel és elveivel összhangban kezeljék őket, többek között a sajátos szükségletek észszerű figyelembevétele és az akadálymentesség biztosítása révén,

ELFOGADTA EZT AZ AJÁNLÁST:

AZ AJANLAS CELJA

- (1) Ez az ajánlás iránymutatást nyújt a tagállamok számára ahhoz, hogy hatékony, megfelelő és arányos intézkedéseket hozzanak a büntetőeljárás alatt álló, szabadságától megfosztott valamennyi gyanúsított és vádlott jogainak megerősítése érdekében, egyrészt az előzetes letartóztatásban lévő személyek eljárási jogai, másrészt a fogva tartás anyagi feltételei tekintetében, annak biztosítása érdekében, hogy a szabadságelvonás alatt álló személyeket méltósággal kezeljék, hogy alapvető jogukat tiszteletben tartsák, és hogy szabadságuktól csak végső eszközként fosszák meg őket.
- (2) Ez az ajánlás egységes szerkezetbe foglalja a büntetőeljárás következtében szabadságuktól megfosztott személyek jogaira vonatkozóan a meglévő nemzeti, uniós és nemzetközi szakpolitikák keretében megállapított azon normákat, amelyek kulcsfontosságúak a tagállamok közötti, büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés összefüggésében.
- (3) A tagállamok a magasabb szintű védelem biztosítása érdekében kiterjeszthetik az ezen ajánlásban meghatározott iránymutatást. A védelem magasabb szintje nem akadályozhatja a bírósági határozatok kölcsönös elismerését, amelynek a megkönnyítése ezen iránymutatás célja. A védelem szintje soha nem lehet alacsonyabb a Charta vagy az EJEE által meghatározott, a Bíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélkezési gyakorlatának értelmezése szerinti normáknál.

FOGALOMMEGHATÁROZÁSOK

- (4) Ezen ajánlásban az „előzetes letartóztatás” a büntetőeljárás gyanúsítottjának vagy vádlottjának igazságügyi hatóság által elrendelt és az elítélést megelőző fogva tartásának bármilyen időtartama. Nem terjedhet ki a rendőrség vagy más bűnüldöző szerv tisztviselője (vagy bármely más, erre felhatalmazott személy) által elrendelt kezdeti szabadságelvonásra, melynek célja a gyanúsított vagy vádlott kihallgatása vagy a jelenlétének biztosítása az előzetes letartóztatásáról szóló határozat meghozataláig.
- (5) Ezen ajánlásban az „alternatív intézkedések” a fogva tartás helyett alkalmazott, kevésbé korlátozó intézkedéseként értendők.
- (6) Ezen ajánlásban a „fogvatartott” alatt az előzetes letartóztatásban lévő, szabadságuktól megfosztott személyek és a szabadságvesztés-büntetésüket letöltő elítéltek értendők. „Fogvatartási létesítmény” alatt bármely büntetés-végrehajtási intézetet vagy az ezen ajánlásban meghatározott fogvatartottak elhelyezésére szolgáló egyéb létesítményt kell érteni.
- (7) Ezen ajánlásban „gyermek” alatt a 18. életévét be nem töltött személyt kell érteni.

- (8) Ezen ajánlásban a „fiatal felnőtt” a 18. életévét már betöltött, de a 21. életévét még be nem töltött személy.
- (9) Ezen ajánlásban a „fogyatékossgal élő személy” fogalma a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény 1. cikkével összhangban olyan személyt jelent, aki hosszan tartó fizikai, értelmi, szellemi vagy érzékszervi károsodással él, amely számos egyéb akadállyal együtt korlátozhatja az adott személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását.

ÁLTALANOS ELVEK

- (10) A tagállamok az előzetes letartóztatást csak végső eszközként alkalmazhatják. Törekedni kell a fogva tartás helyett az alternatív intézkedések alkalmazására, különösen abban az esetben, ha a bűncselekmény csak rövid idejű szabadságvesztéssel büntetendő, vagy ha az elkövető gyermek.
- (11) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a fogvatartottakkal tisztelettel és méltósággal, valamint emberi jogi kötelezettségeikkel összhangban bánjanak, ideértve a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmát az emberi jogok európai egyezményének 3. cikkében és az Európai Unió Alapjogi Chartájának 4. cikkében meghatározottak szerint.
- (12) A tagállamokat arra ösztönözzük, hogy a fogva tartást oly módon kezeljék, hogy az megkönnyítse a fogvatartottak társadalomba történő visszailleszkedését a visszaesés megelőzése érdekében.
- (13) A tagállamoknak ezt az ajánlást bármiféle – így például faji vagy etnikai származásra, bőrszínre, nemre, életkorra, fogyatékossga, szexuális irányultságra, nyelvre, vallásra, politikai vagy egyéb véleményre, nemzeti vagy társadalmi származásra, vagyoni helyzetre, születésre vagy bármely más helyzetre irányuló – megkülönböztetés nélkül kell alkalmazniuk.

AZ ELŐZETES LETARTÓZTATÁSBAN LÉVŐ GYANÚSÍTOTTAK ÉS VÁDLOTTAK ELJÁRÁSI JOGAIRA VONATKOZÓ MINIMÁLIS NORMÁK

Az előzetes letartóztatás mint végső eszköz és az őrizet alternatívái

- (14) A tagállamok csak akkor írhatják elő az előzetes letartóztatást, ha az feltétlenül szükséges, és végső eszközként, kellően figyelembe véve az egyes esetek sajátos körülményeit. E célból a tagállamoknak lehetőség szerint alternatív intézkedéseket kell alkalmazniuk.
- (15) A tagállamoknak a szabadrábra helyezés véelmét kell alkalmazniuk. A tagállamoknak elő kell írniuk, hogy az előzetes letartóztatás elrendelése szükségességének bizonyításakor az illetékes nemzeti hatóságokra háruljon a bizonyítás terhe.
- (16) Az előzetes letartóztatás nem indokolt alkalmazásának elkerülése érdekében a tagállamoknak az alternatív intézkedések lehető legszélesebb köréről kell gondoskodniuk, ideértve például a kölcsönös elismerés elvének az előzetes letartóztatás alternatívájaként felügyeleti intézkedéseket elrendelő határozatokra történő alkalmazásáról szóló 2009/829/IB tanácsi kerethatározatban ⁽²³⁾ említett alternatív intézkedéseket.
- (17) Ezen intézkedések közé tartozhat a gyanúsított vagy vádlott alábbiakra történő kötelezése: a) megjelenés az igazságügyi hatóság előtt, ha erre kötelezik és akkor, amikor erre kötelezik, tartózkodás az igazságszolgáltatás menetébe történő beavatkozástól, és tartózkodás bizonyos meghatározott magatartástól, beleértve valamely szakma gyakorlását vagy meghatározott munkakör ellátását; b) az igazságügyi hatóságnál, a rendőrségnél vagy más hatóságnál történő napi vagy egyéb meghatározott időközönként történő jelentkezés; c) az igazságügyi hatóság által kijelölt szerv általi felügyelet elfogadása; d) elektronikus felügyeletnek történő alávetés; e) meghatározott lakcímen való tartózkodás, az ott töltött időmennyiségre vonatkozó feltételek mellett vagy azok nélkül; f) meghatározott

⁽²³⁾ A Tanács 2009/829/IB kerethatározata (2009. október 23.) a kölcsönös elismerés elvének az Európai Unió tagállamai közötti, az előzetes letartóztatás alternatívájaként felügyeleti intézkedéseket elrendelő határozatokra történő alkalmazásáról (HL L 294., 2009.11.11., 20. o.).

helyek vagy körzetek engedély nélküli elhagyásától vagy az oda történő belépéstől való tartózkodás; g) tartózkodás attól, hogy meghatározott személyekkel engedély nélkül találkozzon; h) útlevelek vagy más személyazonosító okmányok átadása; és i. óvadék vagy egyéb biztosítékok nyújtása a folyamatban lévő bírósági eljárás során tanúsított magatartását illetően.

- (18) A tagállamoknak elő kell írniuk továbbá, hogy amennyiben a szabadlábra helyezés feltételeként óvadékot állapítanak meg, az összeg arányos legyen a gyanúsított vagy vádlott anyagi eszközeivel.

Alapos gyanú és az előzetes letartóztatás indokai

- (19) A tagállamok csak abban az esetben rendelhetik el az előzetes letartóztatást, ha alapos eseti értékelés alapján megalapozott gyanú merül fel arra vonatkozóan, hogy a gyanúsított elkövette a szóban forgó bűncselekményt, és az előzetes letartóztatás jogalapját az alábbiakra kell korlátozni: a) szökés veszélyének fennállása; b) a bűnismétlés veszélyének fennállása; c) azon veszély fennállása, hogy a gyanúsított vagy vádlott az igazságszolgáltatás menetébe beavatkozik; vagy d) a közrend veszélyeztetése kockázatának fennállása.
- (20) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a kockázat meghatározása az eset egyedi körülményein alapuljon, de különös figyelmet fordítsanak a következőkre: a) a feltételezett bűncselekmény jellege és súlyossága; b) az elítélés esetén valószínűsíthetően kiszabható büntetés; c) a gyanúsított életkora, egészségi állapota, jellege, az ellene hozott korábbi büntetőítéletek, továbbá személyes és társadalmi körülményei és különösen közösségi kötelekei; és d) a gyanúsított magatartása, különösen az, hogy hogyan teljesítette a korábbi büntetőeljárások során esetlegesen rá kiszabott kötelezettségeket. Az a tény, hogy a gyanúsított nem állampolgára annak az államnak, amelyben a bűncselekményt elkövelték, vagy azzal semmilyen más kapcsolatban nem áll, önmagában nem elegendő a szökés veszélyének megállapításához.
- (21) A tagállamokat arra ösztönözzük, hogy csak olyan bűncselekmények esetében szabjanak ki előzetes letartóztatást, amelyek legalább egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendők.

Az előzetes letartóztatásra vonatkozó határozatok indokolása

- (22) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az igazságügyi hatóságok minden olyan határozata, amely előzetes letartóztatás elrendelésére, előzetes letartóztatás meghosszabbítására vagy alternatív intézkedések elrendelésére irányul, kellően megalapozott és indokolt legyen, és utaljon a gyanúsított vagy vádlott azon sajátos körülményeire, amelyek indokolják a fogva tartását. Az érintett személy rendelkezésére kell bocsátani a határozat egy példányát, amelynek tartalmaznia kell azokat az indokokat is, amelyek miatt az előzetes letartóztatás alternatívái nem tekinthetők megfelelőnek.

Az előzetes letartóztatás időszakos felülvizsgálata

- (23) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy egy igazságügyi hatóság rendszeres időközönként felülvizsgálja azon indokok érvényességét, amelyek alapján a gyanúsítottat vagy vádlottat előzetes letartóztatásban tartják. Amint a fogva tartás indoka megszűnik, a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a gyanúsítottat vagy vádlottat indokolatlan késedelem nélkül szabadon bocsássák.
- (24) A tagállamoknak lehetővé kell tenniük, hogy az előzetes letartóztatásra vonatkozó határozatok időszakos felülvizsgálatát a gyanúsított vagy vádlott vagy valamely igazságügyi hatóság hivatalból történő kérésére kezdeményezzék.
- (25) A tagállamoknak elvben legfeljebb egy hónapra kell korlátozniuk a felülvizsgálatok közötti időtartamot, kivéve azokat az eseteket, amikor a gyanúsítottnak vagy vádlottnak joga van ahhoz, hogy bármikor szabadon bocsátás iránti kérelmet nyújtson be, és indokolatlan késedelem nélkül határozatot kapjon a kérelemről.

A gyanúsított vagy vádlott meghallgatása

- (26) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a gyanúsítottat vagy vádlottat személyesen vagy jogi képviselőn keresztül, kontradiktórius szóbeli tárgyaláson meghallgassák, mielőtt az illetékes igazságügyi hatóság az előzetes letartóztatásról határoz. A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az előzetes letartóztatásra vonatkozó határozatokat indokolatlan késedelem nélkül meghozzák.

- (27) A tagállamoknak biztosítaniuk kell a gyanúsított vagy vádlott észszerű időn belüli tárgyaláshoz való jogát. A tagállamoknak különösen arról kell gondoskodniuk, hogy azokat az ügyeket, amelyekben előzetes letartóztatást rendeltek el, sürgősen és kellő gondossággal kezeljék.

Hatékony jogorvoslat és a fellebbezéshez való jog

- (28) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a szabadságuktól megfosztott gyanúsítottak vagy vádlottak bírósághoz fordulhassanak, amely hatáskörrel rendelkezik a fogva tartásuk jogszerűségének felülvizsgálatára és adott esetben a szabadon bocsátásuk elrendelésére.
- (29) A tagállamoknak biztosítaniuk kell az előzetes letartóztatásról szóló határozat hatálya alá tartozó gyanúsítottak vagy vádlottak számára az ilyen határozat elleni fellebbezési jogot, és e jogukról a határozat meghozatalakor tájékoztatniuk kell őket.

Az előzetes letartóztatás időtartama

- (30) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az előzetes letartóztatás időtartama ne haladja meg az adott bűncselekményért kiszabható büntetést, és ne legyen aránytalan ahhoz képest.
- (31) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az előzetes letartóztatás időtartama ne sértse a fogva tartott személynek az észszerű időn belüli bírósági tárgyaláshoz való jogát.
- (32) A tagállamoknak prioritásként kell kezelniük az előzetes letartóztatásban lévő személyt érintő ügyeket.

Az előzetes letartóztatásban töltött idő levonása a jogerős büntetésből

- (33) A tagállamoknak a kiszabott szabadságvesztés-büntetés időtartamából le kell vonniuk az ítélethozatal előtti előzetes letartóztatás időtartamát, abban az esetben is, ha előzetes letartóztatás helyett alternatív intézkedéseket alkalmaztak.

A FOGVA TARTÁS ANYAGI FELTÉTELEIRE VONATKOZÓ MINIMÁLIS NORMÁK

Élettér

- (34) A tagállamoknak minden fogvatartott számára legalább 6 m² alapterületet kell biztosítaniuk az egyszemélyes zárkákban és 4 m²-t a többszemélyes zárkákban. A tagállamoknak garantálniuk kell, hogy az egyes fogvatartottak számára rendelkezésre álló abszolút minimális személyes élettér – a többszemélyes zárkákban is – fogvatartott személyenként legalább 3 m² alapterületnek feleljen meg. Amennyiben a fogvatartott számára rendelkezésre álló személyes élettér 3 m² alatt van, az EJEE 3. cikke megsértésének megalapozott gyanúja merül fel. A rendelkezésre álló élettér kiszámításakor figyelembe kell venni a bútorok által elfoglalt területet, a szaniterhelyiségek által elfoglalt területet azonban nem.
- (35) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy ha kivételes esetben az egy fogvatartottra jutó minimális alapterület 3 m² alá csökken, ez egy rövid, alkalmoszerű és csekély mértékű csökkenés legyen, és a zárkán kívüli megfelelő mozgásszabadsággal és megfelelő, zárkán kívüli tevékenységekkel járjon együtt. A tagállamoknak továbbá biztosítaniuk kell, hogy ilyen esetekben a létesítményben történő fogva tartás általános feltételei megfelelőek legyenek, és hogy az érintett személy fogva tartásának körülményei között ne legyenek egyéb súlyosbító tényezők, például a zárkákra vagy a szaniterhelyiségekre vonatkozó szerkezeti minimumkövetelmények egyéb hiányosságai.

- (36) A tagállamoknak garantálniuk kell, hogy a fogvatartottak zárkáiba bejusson a természetes fény és a friss levegő.

Elhelyezés

- (37) A tagállamokat arra ösztönözzük – a gyermekek esetében pedig gondoskodniuk kell arról –, hogy a fogvatartottakat lehetőség szerint az otthonuk közelében található fogvatartási létesítményekben vagy a társadalmi rehabilitációjuk céljára alkalmas egyéb helyeken helyezték el.

- (38) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az előzetes letartóztatásban lévőket az elítéltektől elkülönítve tartsák fogva. A nőket a férfaitól elkülönítve kell tartani. A gyermekeket nem szabad a felnőttekkel együtt tartani, kivéve, ha ez a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálja.
- (39) Amikor a fogva tartott gyermek eléri a 18 éves kort – és adott esetben a 21 év alatti fiatal felnőtteknél –, a tagállamoknak biztosítaniuk kell azt a lehetőséget, hogy – amennyiben indokolt, és figyelembe véve az érintett személy körülményeit – továbbra is a többi fogva tartott felnőttkorútól elkülönítve folytatódjon a fogva tartás, feltéve, hogy ez összeegyeztethető az említett személlyel együtt fogva tartott gyermek mindenek fölött álló érdekével.

Higiéniai és szanitációs feltételek

- (40) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a szaniterhelyiségek mindenkor hozzáférhetőek legyenek, és megfelelő intimitást biztosítsanak a fogvatartottak számára, beleértve a többszemélyes zárkákban található lakóterektől való tényleges szerkezeti elkülönítésüket.
- (41) A tagállamoknak hatékony intézkedéseket kell hozniuk annak érdekében, hogy fertőtlenítés és gázosítás révén fenntartsák a magas szintű higiéniai normákat. A tagállamoknak továbbá biztosítaniuk kell, hogy a fogvatartottakat ellássák alapvető higiéniai termékekkel, többek között intimbetéttel, és hogy a zárkákban legyen meleg és folyó víz.
- (42) A tagállamoknak biztosítaniuk kell a fogvatartottak számára a megfelelő, tiszta ruházatot és ágyneműt, valamint az ilyen tárgyak tisztán tartásához szükséges eszközöket.

Táplálkozás

- (43) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az élelmiszerek mennyisége és minősége megfelelő legyen ahhoz, hogy kielégítse a fogvatartottak táplálkozási szükségleteit, valamint hogy az élelmiszereket higiénikus körülmények között készítsék el és szolgálják fel. A tagállamoknak továbbá garantálniuk kell, hogy a fogvatartottak számára mindenkor tiszta ivóvíz álljon rendelkezésre.
- (44) A tagállamoknak olyan tápláló étrendet kell biztosítaniuk a fogvatartottak számára, amely figyelembe veszi életkorukat, fogyatékoságukat, egészségi állapotukat, fizikai állapotukat, vallásukat, kultúrájukat és munkájuk jellegét.

A zárkán kívül és a kültéren töltött idő

- (45) A tagállamoknak lehetővé kell tenniük a fogva tartottak számára a naponta legalább egy órán át tartó szabadtéri testmozgást, és e célból tágas és megfelelő létesítményeket és felszerelést kell biztosítaniuk.
- (46) A tagállamoknak lehetővé kell tenniük a fogvatartottak számára, hogy észszerű időmennyiséget töltsenek a zárkájukon kívül munkavégzéssel, oktatásban való részvétellel és szabadidős tevékenységekkel, a megfelelő szintű emberi és társadalmi interakcióhoz szükséges mértékben. A kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma megsértésének megelőzése érdekében a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az e szabály alóli, különleges biztonsági rezsimek és intézkedések – többek között a magánzárka – kapcsán alkalmazott kivételek szükségesek és arányosak legyenek.

A fogvatartottak foglalkoztatása és oktatása a társadalomba történő visszailleszkedésük elősegítése érdekében

- (47) A tagállamoknak áldozniuk kell a fogvatartottak társadalmi rehabilitációjára, figyelembe véve egyéni szükségleteiket. E célból a tagállamoknak törekedniük kell arra, hogy hasznos díjazással járó, hasznos munkát biztosítsanak. A fogvatartottak sikeres társadalmi és munkaerőpiaci visszailleszkedésének elősegítése érdekében a tagállamoknak előnyben kell részesíteniük a szakképzést is magában foglaló munkát.
- (48) Annak érdekében, hogy a fogvatartottak felkészülhessenek szabadon bocsátásukra, valamint a társadalomba való visszailleszkedésük megkönnyítése céljából a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy minden fogvatartott részt vehessen olyan biztonságos, inkluzív és hozzáférhető oktatási programokban (beleértve a távoktatást is), amelyek megfelelnek egyéni igényeiknek, ugyanakkor figyelembe veszik az ambícióikat.

Egészségügyi ellátás

- (49) A tagállamoknak garantálniuk kell, hogy a fogvatartottak időben hozzájussanak a fizikai és mentális egészségük megőrzéséhez szükséges orvosi – többek között pszichológiai – segítséghez. E célból a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a fogvatartási létesítményekben nyújtott egészségügyi ellátás ugyanolyan színvonalú legyen, mint amelyet a nemzeti közegészségügyi rendszer biztosít, többek között a pszichiátriai kezelés tekintetében is.
- (50) A tagállamoknak rendszeres orvosi ellenőrzést kell biztosítaniuk, és ösztönözniük kell a vakcinázási és egészségügyi szűrőprogramokat, beleértve a fertőző betegségeket (HIV, vírushepatitis B és C, tuberkulózis és nemi úton terjedő betegségek) és a nem fertőző betegségeket (különösen a rákszűrést), amelyeket szükség esetén a diagnózis és a kezelés megkezdése követ. Az egészségnevelési programok hozzájárulhatnak a szűrési arányok és az egészségműveltség javításához. A tagállamoknak különösen arról kell gondoskodniuk, hogy kiemelt figyelmet kapjon a kábítószerfüggőségben szenvedő fogvatartottak kezelése, a fertőző betegségek megelőzése és gondozása, a mentális egészség és az öngyilkosság megelőzése.
- (51) A tagállamoknak elő kell írniuk, hogy a szabadságelvonás időszakának kezdetén és bármilyen átszállítást követően indokolatlan késedelem nélkül orvosi vizsgálatot kell végezni.

Az erőszak és a rossz bánásmód megelőzése

- (52) A tagállamoknak minden észszerű intézkedést meg kell tenniük a fogvatartottak biztonságának garantálása, valamint a kínzás és a rossz bánásmód minden formájának megelőzése érdekében. A tagállamoknak különösen minden észszerű intézkedést meg kell tenniük annak biztosítása érdekében, hogy a fogvatartottakat ne érje erőszak vagy rossz bánásmód a fogvatartási létesítményben, és hogy emberi méltóságukat tiszteletben tartva bánjanak velük. A tagállamoknak elő kell írniuk továbbá a fogvatartási létesítményben dolgozó személyzet és valamennyi illetékes hatóság számára, hogy védjék meg a fogvatartottakat a többi fogvatartott által elkövetett erőszaktól vagy rossz bánásmódtól.
- (53) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy rendszeresen ellenőrizzék e gondossági kötelezettség teljesítését és azt, hogy a fogvatartási létesítményben dolgozó személyzet alkalmaz-e erőszakot.

Kapcsolattartás a külvilággal

- (54) A tagállamoknak lehetővé kell tenniük, hogy a fogvatartottakat meglátogathassák a családtagjaik és más személyek, például jogi képviselők, szociális munkások és orvosok. A tagállamoknak azt is lehetővé kell tenniük, hogy a fogvatartottak levélben, és a lehető leggyakrabban telefonon vagy más kommunikációs formában – beleértve a fogyatékosággal élő személyek alternatív kommunikációs eszközeit is –, szabadon kapcsolatba léphessenek ezekkel a személyekkel.
- (55) A tagállamoknak megfelelő helyszíneket kell biztosítaniuk a gyermekbarát, a biztonsági követelményekkel összeegyeztethető, de a gyermekek számára kevésbé traumatikus családi látogatások lebonyolítására. Az ilyen családi látogatásoknak biztosítaniuk kell a családtagok közötti rendszeres és érdemi kapcsolat fenntartását.
- (56) A tagállamoknak mérlegelniük kell a digitális eszközökkel, például videóhívásokkal történő kommunikáció lehetővé tételét, többek között annak érdekében, hogy a fogvatartottak kapcsolatot tarthassanak családjukkal, állásra jelentkez-hessenek, tanfolyamokon vehessenek részt, vagy szabadlábra helyezésük előkészítése céljából szállást kereshessenek.
- (57) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy amennyiben a fogvatartottak számára kivételesen megtiltják a külvilággal való kommunikációt, az ilyen korlátozó intézkedés feltétlenül szükséges és arányos legyen, és azt ne alkalmazzák hosszabb ideig.

Jogi segítségnyújtás

- (58) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a fogvatartottak ténylegesen igénybe vehessenek ügyvédi segítséget.
- (59) A tagállamoknak tiszteletben kell tartaniuk a fogvatartottak és jogi tanácsadók közötti találkozási és egyéb kommunikációs formák bizalmas jellegét, beleértve a jogi levelezést is.

- (60) A tagállamoknak biztosítaniuk kell a fogvatartottak számára a bírósági eljárásukkal kapcsolatos dokumentumokhoz való hozzáférést vagy azok megőrzését.

Kérelmek és panaszok

- (61) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy minden fogvatartott egyértelmű tájékoztatást kapjon az adott fogvatartási létesítményben alkalmazandó szabályokról.
- (62) A tagállamoknak elő kell segíteniük az olyan eljáráshoz való tényleges hozzáférést, amely lehetővé teszi a fogvatartottak számára, hogy hivatalosan kifogást emeljenek a fogva tartásuk körülményeinek egyes vonatkozásaival szemben. A tagállamoknak különösen azt kell biztosítaniuk, hogy a fogvatartottak belső és külső panasztételi mechanizmusokon keresztül szabadon nyújthassanak be bizalmas kérelmeket és panaszokat a velük szembeni bánásmóddal kapcsolatban.
- (63) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a fogvatartottak panaszait gyorsan és gondosan kezelje egy olyan független hatóság vagy bíróság, amely fel van hatalmazva arra, hogy jogorvoslati intézkedéseket rendeljen el, különös tekintettel a kínzás vagy embertelen vagy megalázó bánásmód elkerüléséhez való jog megsértésének megszüntetésére irányuló intézkedésekre.

Nőkre és lányokra vonatkozó különleges intézkedések

- (64) A tagállamoknak a fogva tartásuk bármely aspektusát érintő döntések meghozatalakor figyelembe kell venniük a nők és lányok sajátos fizikai, szakmai, szociális és pszichológiai szükségleteit, valamint az őket érintő szanitációs és egészségügyi követelményeket.
- (65) A tagállamoknak lehetővé kell tenniük, hogy a fogvatartottak a fogvatartási létesítményen kívüli kórházban szülhessenek. Amennyiben egy gyermek mégis a fogvatartási létesítményben születik, a tagállamoknak minden szükséges támogatást és létesítményt biztosítaniuk kell az anya és a gyermek közötti kötődés védelme, valamint fizikai és mentális jóllétük megőrzése érdekében, beleértve a szülés előtti és utáni megfelelő egészségügyi ellátást is.
- (66) A tagállamoknak lehetővé kell tenniük a csecsemőkorú gyermekkel rendelkező fogvatartottak számára, hogy gyermekük velük lehessen a fogvatartási létesítményben, amennyiben ez összeegyeztethető a gyermek mindenek felett álló érdekével. A tagállamoknak különleges elhelyezést kell biztosítaniuk számukra, és minden észszerű gyermekbarát intézkedést meg kell tenniük az érintett gyermekek egészségének és jólétének biztosítása érdekében a büntetés végrehajtása során.

Külföldi állampolgárokra vonatkozó különleges intézkedések

- (67) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a külföldi állampolgárok és más, különleges nyelvi szükségletekkel rendelkező, szabadságuktól megfosztott személyek észszerű mértékben igénybe vehessenek professzionális tolmácsolási szolgáltatásokat és az írásbeli anyagok általuk értett nyelvre történő fordítását.
- (68) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a külföldi állampolgárok indokolatlan késedelem nélkül tájékoztatást kapjanak az állampolgárságuk szerinti ország diplomáciai vagy konzuli szolgálatával való kapcsolatfelvétel kérelmezéséhez való jogokról, és észszerű körülményeket teremtsenek számukra a kommunikációhoz.
- (69) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a külföldi fogvatartottak tájékoztatást kapjanak a jogi segítségnyújtásról.
- (70) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a külföldi állampolgárokat tájékoztassák arról a lehetőségről, hogy kérhetik a büntetésük vagy a tárgyalás előtti felügyeleti intézkedések végrehajtásának az állampolgárságuk vagy állandó lakóhelyük szerinti országba történő átadását, például a 2008/909/IB kerethatározat és a 2009/829/IB kerethatározat alapján.

Gyermekekre és fiatal felnőttekre vonatkozó különleges intézkedések

- (71) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a gyermekek fogva tartásával kapcsolatos valamennyi ügyben a gyermek mindenek felett álló érdeke legyen az elsődleges szempont, és hogy a fogva tartásuk bármely aspektusát érintő döntések meghozatalakor figyelembe vegyék sajátos jogaikat és szükségleteiket.

- (72) A tagállamoknak megfelelő és multidiszciplináris fogvatartási rezsimit kell létrehozniuk a gyermekek számára, amely biztosítja és megóvja egészségüket, fizikai, mentális és érzelmi fejlődésüket, az oktatáshoz és képzéshez való jogukat, a családi élethez való joguk tényleges és rendszeres gyakorlását, valamint a társadalomba történő visszailleszkedésüket elősegítő programokhoz való hozzáférésüket.
- (73) A fegyelmi intézkedések alkalmazását, beleértve a magánelzárást, a korlátozások alkalmazását vagy az erőszak alkalmazását szigorú szükségességi és arányossági megfontolásokhoz kell kötni.
- (74) A tagállamokat arra ösztönözzük, hogy a fiatalkorúak fogvatartási rezsimjét adott esetben alkalmazzák a 21 év alatti fiatal elkövetőkre is.

A fogyatékossgal élő vagy súlyos betegségben szenvedő személyekre vonatkozó különleges intézkedések

- (75) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a fogyatékossgal élő vagy súlyos betegségben szenvedő személyek a nemzeti közegészségügyi rendszer által nyújtott, sajátos szükségleteiknek megfelelő ellátáshoz hasonló, megfelelő ellátásban részesüljenek. A tagállamoknak különösen azt kell biztosítaniuk, hogy azok a személyek, akiknél mentális betegséget diagnosztizáltak, szükség esetén szakintézményekben vagy a fogvatartási létesítmény erre kijelölt részlegében orvosi felügyelet mellett szakellátásban részesüljenek, valamint hogy – szükség esetén – a fogvatartottak részére az egészségügyi ellátás a szabadon bocsátásra való felkészülés során folytatódjon.
- (76) A tagállamoknak különös gondot kell fordítaniuk arra, hogy kielégítsék a fogyatékossgal élő vagy súlyos betegségben szenvedő fogvatartottak szükségleteit, és biztosítsák számukra az akadálymentességet a fogva tartás anyagi feltételei és a fogvatartási rezsimek tekintetében. Ennek magában kell foglalnia az ilyen fogvatartottak számára a megfelelő tevékenységek biztosítását.

Különleges intézkedések más, különleges szükségletekkel rendelkező vagy kiszolgáltatott helyzetben lévő fogvatartottak védelmére

- (77) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a fogva tartás ne súlyosbítsa tovább a személyek marginalizálódását szexuális irányultságuk, faji vagy etnikai származásuk vagy vallási meggyőződésük miatt vagy bármely más okból.
- (78) A tagállamoknak minden észszerű intézkedést meg kell tenniük annak érdekében, hogy megakadályozzák a fogvatartási létesítményben dolgozó személyzet vagy más fogvatartott által a szexuális irányultság, faji vagy etnikai származás, vallási meggyőződés vagy bármely más indok alapján személyek ellen elkövetett erőszakot vagy egyéb rossz bánásmódot, például fizikai, mentális vagy szexuális bántalmazást. A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy különleges védelmi intézkedéseket alkalmazzanak, ha fennáll az ilyen erőszak vagy rossz bánásmód kockázata.

Helyszíni ellenőrzés és felügyelet

- (79) A tagállamoknak elő kell segíteniük, hogy egy független hatóság rendszeresen ellenőrizze a helyszínen, hogy a fogvatartási létesítmények igazgatása a nemzeti és a nemzetközi jog követelményeivel összhangban történik-e. A tagállamoknak különösen a Kínzás, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetések Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottság és a nemzeti megelőző mechanizmusok hálózata számára kell akadálytalan bejutást biztosítani.
- (80) A tagállamoknak biztosítaniuk kell a nemzeti parlamenti képviselők számára a fogvatartási létesítményekbe való bejutást, és arra ösztönözzük a tagállamokat, hogy az európai parlamenti képviselők számára is hasonlóképp biztosítsák a bejutást.
- (81) A tagállamoknak mérlegelniük kell azt is, hogy igazságügyi képzésük részeként rendszeres látogatásokat szervezzenek a bírák, ügyészek és védőügyvédek számára fogvatartási létesítményekbe és más fogvatartási központokba.

A büntetés-végrehajtási intézetekben történő radikalizálódás kezelésére irányuló egyedi intézkedések

- (82) A Bizottság arra ösztönzi a tagállamokat, hogy végezzenek kezdeti kockázatértékelést a terrorista és erőszakos szélsőséges bűncselekmények elkövetésével gyanúsított vagy ilyenek miatt elítélt fogvatartottakra alkalmazandó megfelelő fogvatartási rezsim meghatározása érdekében.

- (83) E kockázatértékelés alapján ezeket a fogvatartottakat el lehet helyezni együtt egy külön terrorista szárnyban, vagy szétszórta lehet őket elosztani a büntetés-végrehajtási intézet lakói között. Ez utóbbi esetben a tagállamoknak meg kell akadályozniuk, hogy az ilyen személyek közvetlen kapcsolatba kerüljenek a különösen kiszolgáltatott helyzetben lévő fogvatartottakkal.
- (84) A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a büntetés-végrehajtási intézet irányítása rendszeresen további kockázatértékeléseket végezzen (a fogva tartás kezdetén, a fogva tartás során és a terrorista és erőszakos szélsőséges bűncselekményekkel gyanúsított vagy azok miatt elítélt fogvatartottak szabadon bocsátása előtt).
- (85) A Bizottság arra ösztönzi a tagállamokat, hogy a radikalizálódás jeleinek korai felismerése érdekében biztosítsanak általános tudatosító képzést a személyzet minden tagja számára, valamint képzést a szakszemélyzet számára. A tagállamoknak azt is fontolóra kell venniük, hogy megfelelő számú, jól képzett, különböző vallásokat képviselő börtönlelkészeket biztosítsanak.
- (86) A tagállamoknak intézkedéseket kell bevezetniük annak érdekében, hogy biztosítsák a büntetés-végrehajtási intézetekben a szabadon bocsátást előkészítő rehabilitációs, deradikalizációs és mérséklődést célzó programok, valamint az olyan programok meglétét, amelyek elősegítik a terrorista és erőszakos szélsőséges bűncselekmények miatt elítélt fogvatartottak szabadlábra helyezést követő visszailleszkedését.

NYOMON KÖVETÉS

- (87) A tagállamoknak az ajánlás elfogadását követő 18 hónapon belül tájékoztatniuk kell a Bizottságot az ajánlás nyomán hozott intézkedéseikről. Ezen tájékoztatás alapján a Bizottságnak nyomon kell követnie és értékelnie kell a tagállamok által hozott intézkedéseket, és az elfogadástól számított 24 hónapon belül jelentést kell benyújtania az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak.

Kelt Brüsszelben, 2022. december 8-án.

a Bizottság részéről
Didier REYNDERS
a Bizottság tagja